

- **23 sierpnia 1939** – Podpisanie Paktu Ribbentrop – Molotow o nieagresji między Niemcami i Związkiem Radzieckim. W tym samym protokole dodatkowym i zgodnie z późniejszymi ustaleniami dokonano podziału stref wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej: Polska stanowi strefę wpływów ZSRR i Niemiec, a kraje bałtyckie (Litwa, Łotwa, Estonia i Finlandia) oraz Besarabia (wschodnia część Rumunii) znajdują się w sferze wpływów ZSRR.
- **1 września 1939** – Atak Niemiec na Polskę – rozpoczyna się druga wojna światowa.
- **17 września 1939** – „Nóż w plecy” – Armia Czerwona wkracza do wschodniej Polski.
- **30.11.1939 – 13.03.1940** – Wojna zimowa radziecko – fińska zakończona aneksją części Finlandii przez ZSRR.
- **Czerwiec 1940** – Litwa, Łotwa i Estonia okupowane i wcielone jako republiki sowieckie do ZSRR. Aneksja Besarabii przez ZSRR i stworzenie republiki sowieckiej.
- **Luty 1940 – Czerwiec 1941** – Deportacje ludności z terenów zajętych przez ZSRR.
- **22 czerwca 1941** – Atak Niemiec na Związek Radziecki.
- **14 sierpnia 1941** – Podpisanie Karty Atlantyckiej przez premiera Churchilla i prezydenta Roosevelta, zawierającej m.in. deklarację przywrócenia suwerenności wszystkim krajów, które w wyniku II wojny światowej zostały jej pozbawione.
- **Grudzień 1941** – Stany Zjednoczone przystępują do wojny.
- **Listopad 1943- sierpień 1945** – Kolejne konferencje tzw. Wielkiej Trójki (premier Wielkiej Brytanii Churchill, prezydent Stanów Zjednoczonych Roosevelt (po kwietniu 1945 Harry Truman), przywódca ZSRR Stalin) w Teheranie (listopad/ grudzień 1943), Jaltocie (luty 1945) i Poczdamie (lipiec – sierpień 1945) ustanawiają sowiecką strefę wpływów i przebieg granic w Europie wschodniej i krajach nadbałtyckich oraz podział Niemiec i Austrii na strefy okupacyjne.
- **8 maja 1945** – Kapitulacja Niemiec – zakończenie wojny w Europie.
- **1944 – 1948** – Związek Radziecki instaluje w swojej strefie wpływów, za pomocą terroru i fałszerstw wyborczych, rządy stalinowskiego formatu. Rozpoczyna się mroczny okres komunistycznego zniewolenia narodów Europy Wschodniej trwający do końca lat osiemdziesiątych.
- **5 marca 1946** – Winston Churchill w trakcie przemówienia w Fulton w Stanach Zjednoczonych użył po raz pierwszy sformułowania „żelazna kurtyna”, określającego linię podziału Europy na blok wschodni i zachodni.
„Od Szczecina nad Bałtykiem do Triestu nad Adriatykiem zapadła żelazna kurtyna dzieląc nasz Kontynent. Poza tą linią pozostały stolice tego, co dawniej było Europą Środkową i Wschodnią, Warszawa, Berlin, Praga, Wiedeń, Budapeszt, Belgrad, Bukareszt i Sofia, wszystkie te miasta i wszyscy ich mieszkańcy leżą w czymś, co trzeba nazwać strefą sowiecką, są one wszystkie poddane, w takiej czy innej formie, wpływowi sowieckiemu, ale także – w wysokiej i rosnącej mierze – kontroli ze strony Moskwy.”
- **19 września 1946** – Winston Churchill nawołuje do stworzenia Stanów Zjednoczonych Europy. Jednak początkowo wizje te nie przyniosły jeszcze żadnych konkretnych rezultatów.
- **10 grudnia 1948** – Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych podpisuje w Paryżu Powszechną Deklarację Praw Człowieka – zbiór praw człowieka i zasad ich stosowania. Prawa człowieka tworzą podstawę, na której ma zostać zbudowana nowa Europa.
- **28 stycznia 1949** – Francja, Wielka Brytania, Belgia, Holandia i Luksemburg powołują Radę Europy, której zadaniem jest wspieranie współpracy między państwami członkowskimi w dziedzinie rozwoju gospodarczego i społecznego.
- **18 kwietnia 1951** – Powstaje Europejska Wspólnota Węgla i Stali.
- **5 marca 1953** Śmierć Józefa Stalina, przywódcy ZSRR.
- **Czerwiec 1953- NRD** – wojska radzieckie stłumiły strajki, demonstracje i rozruchy w ponad 700 miejscowościach. W czasie pacyfikacji zginęło od 55 do 150 osób, a co najmniej 1600 zostało aresztowanych.
- **Luty 1956** – Rozpoczyna się destalinizacja, prowadzona przez nowego władcę na Kremlu Nikitę Chruszczowa, która wstrząsa całą strefą radzieckich wpływów.
- **Czerwiec 1956** – Rewolta robotników Poznania – pierwszy w PRL strajk generalny i demonstracje uliczne krwawo stłumione przez wojsko i milicję.
- **23 października – 10 listopada 1956** – Węgierskie powstanie ludowe – stłumione przez wojska radzieckie. Tysiące Węgrów ponosi śmierć, setki tysięcy emigruje.
- **25 marca 1957** – W Rzymie powołana zostaje Europejska Wspólnota Gospodarcza; pod względem organizacyjnym i prawnym EWG była prekursorką dzisiejszej Unii Europejskiej.
- **13 sierpnia 1961** – Budowa muru berlińskiego, który staje się symbolem podziału kontynentu.
- **Sierpień 1968** – Brutalne stłumienie Praskiej Wiosny, procesów demokratycznych okresu politycznej liberalizacji w Czechosłowacji, przez wojska Układu Warszawskiego. 108 Czechów i Słowaków zostało zabitych a około 500 rannych. Wyemigrowało około 370 tysięcy osób.
- **14 – 22 grudnia 1970** – Wydarzenia grudniowe – bunt robotników w Polsce (demonstracje, protesty, strajki, wiece, zamieszki) głównie w Gdyni, Gdańsku, Szczecinie i Elblągu, stłumiony przez milicję i wojsko. 41 osób zostało zabitych a ranne zostały 1164 osoby.

Jak zmienialiśmy historię Europy

Dokończenie ze str. I

– **My, Polacy, współczesną historię postrzegamy z naszej perspektywy i – słusznie – gloryfikujemy rolę „Solidarności” w upadku reżimu komunistycznego. Jak ta Jesień Ludów wyglądała z perspektywy Zachodniej Europy? Który naród zapłacił największą ofiarę za wywalczenie demokracji?**

– W żadnym kraju Europy Wschodniej nie istniał tak dobrze zorganizowany i tak masowy ruch protestu przeciwko komunistycznej władzy, jak „Solidarność”. Wielomilionowy głos robotników powiedział „nie” komunizmowi. Skala działania, siła „Solidarności” nie da się porównać z żadnym ruchem opozycyjnym w pozostałych krajach bloku sowieckiego. Nie mam wątpliwości i nie mają jej też historycy, że upadek komunizmu zawdzięczamy przede wszystkim „Solidarności”.

Na pytanie, który naród, który kraj zapłacił najwyższą cenę za obalenie reżimu, odpowiedziałbym, że byli to pojedyncy działacze w ZSRR, którzy heroicznie dopominali się o prawo do wolności, kończąc w łagrach, więzieniach i szpitalach psychiatrycznych. Albo znikając bez śladu. Nieprzypadkowo to Andriej Sacharow został patronem nagrody przyznawanej ludziom gotowym poświęcić życie w obronie wolności.

– **11 X 1988 Jan Paweł II wystąpił w PE. W swoim wystąpieniu wy-**

Kadr z filmu „Punkt oparcia”

raził pragnienie, aby kraje słowiańskie, z których się wywodził, wróciły do Europy, gdzie zawsze geograficznie i historycznie należały. Dzisiaj możemy powiedzieć, że były to prorocze słowa, ale 16 lat przed wstąpieniem kilku krajów Wschodniej Europy do Unii Europejskiej nikt tak pewnie nie myślał. Jakie znaczenie dla PE miało stanowisko papieża?

– Wystąpienie Jana Pawła II było wyjątkowym wydarzeniem w PE. Miałem okazję je relacjonować jako korespondent radia France International. Jan Paweł II wiedział, że mówi głosem tych, którzy nie mogą wystąpić przed takim zgromadzeniem, był ambasadorem wschodniej części Europy na jej zachodzie. Konsekwentna polityka papieża miała decydujące znaczenie dla powrotu Wschodu do wolnego świata. Pa-

„Pragnieniem moim – jako najwyższego Pasterza Kościoła powszechnego, który pochodzi ze wschodniej Europy i zna aspiracje ludów słowiańskich, tego drugiego „pluca” naszej wspólnej europejskiej ojczyzny – jest to, by Europa suwerenna i wyposażona w wolne instytucje rozszerzyła się kiedyś aż do granic, jakie wyznacza jej geografia, a bardziej jeszcze historia. Jakże miałbym tego nie pragnąć, skoro inspirowana wiarą chrześcijańską kultura tak głęboko naznaczyła dzieje wszystkich ludów naszej Europy, ludów greckich i łacińskich, germańskich i słowiańskich, mimo wszelkich dziejowych tragedii, ponad systemami społecznymi i ideologicznymi?”

(Jan Paweł II w PE 11.10.1988 r.)

mięta artykuł wstępny w „Le Monde” w 1989 r. o tym, że Jan Paweł II przyczynił się do upadku komunizmu. Dziś nie mamy co do tego wątpliwości. A zdanie o powrocie Wschodu do Europy szybko stało się rzeczywistością.

– **Działania na rzecz przemian demokratycznych w krajach bloku wschodniego nie były znane w latach 80. na skutek blokady informacji przez ówczesną władzę. Ale i później niewiele mówiono o wsparciu, jakie od Parlamentu Europejskiego otrzymały ruchy opozycyjne. Jest Pan Poseł autorem ciekawej inicjatywy, która ma wypełnić tę lukę informacyjną i przypomnieć, że wprowadziliśmy sobie wywalczyliśmy wolność, ale stało się to z dużą pomocą oddanych sprawie ludzi z drugiej strony kurtyny.**

– „Powrót Wschodu na Zachód” to projekt edukacyjny, który ma przypomnieć, że byli ludzie, którzy nie spoczęli na jednej rezolucji i konsekwentnie walczyli o prawo do wolności całych społeczeństw. Ten projekt ma uświadomić Europejczykom, jaka siła tkwi w upominaniu się o prawa ludzi do wolności. Prędzej czy później stanowisko wolnego świata nabiera mocy sprawczej. Dlaczego to Parlament Europejski, a nie inne organy UE są tak mocno zaangażowane w obronę praw człowieka? Bo eurodeputowani są wybierani w wyborach powszechnych, nie są w swych działaniach ograniczani stanowiskami rządów swoich państw, co daje im swobodę w działaniu zgodnie ze swoimi przekonaniami.

Rozmawiała Ewa Piłat

Nagroda Sacharowa czeka w Brukseli, a irańscy działacze w... więzieniu

Dopiero miesiąc temu nagrodę od Parlamentu Europejskiego odebrały „Kobiety w bieli” – matki i córki więzionych kubańskich dysydentów. Przez osiem lat nie mogły wyjechać z kraju.

Od 1988 r. Parlament Europejski corocznie przyznaje Nagrodę Sacharowa osobom o wyjątkowych dokonaniach w walce o podstawowe wolności. Laureatami zostają osoby, które – podobnie jak Andriej Sacharow – dają świadectwo odwagi w obronie praw człowieka i wolności słowa. 12 grudnia 2013 r. przewodniczący Parlamentu Europejskiego powinien wręczyć to prestiżowe wyróżnienie po raz 25. Wszystko wskazuje na to, że tegorocznymi laureatami – dwoje irańskich działaczy walczących o prawa człowieka: Nasrin Sotoudeh i Dżafar Panahi – tak jak ich kilkoro poprzedników, nie będą mogli przyjechać do Brukseli. Powód nieobecności jest zawsze ten sam: wyróżnieni Nagrodą Sacharowa albo są w więzieniu, albo reżimy, przeciwko którym walczą, nie wydają zgody na opuszczenie kraju.

Laureatka Nagrody Sacharowa za 2012 r. Nasrin Sotoudeh, irańska prawniczka i obrończyni praw człowieka, od 2010 r. odbywa karę pozbawienia wolności w pojedynczej celi. Została aresztowana pod zarzutem szerzenia propagandy i spiskowania na szkodę bezpieczeństwa państwa. Naraziła się rządowi irańskiemu, reprezentując uwięzionych opozycjonistów: młodych ludzi zagrożonych karą śmierci, kobiety i więźniów sumienia działających w czasie wyborów prezydenckich w czerwcu 2009 roku. Drugi laureat tegorocznej Nagrody Sacharowa – irański reżyser Dżafar Panahi – także został aresztowany w 2010 roku i skazany na 6 lat pozbawienia wolności. Ponadto nałożono na niego zakaz kręcenia jakichkolwiek filmów oraz opuszczania kraju przez 20 lat. Jego ostatni film pt. „To nie jest film” został przemycony z Iranu na Festiwal Filmowy

European Union 2013 PE – EP

Andriej Sacharow (1921-1989), rosyjski fizyk znany jako wynalazca bomby wodorowej. Sacharow, zaniepokojony skutkami swojej pracy dla losu ludzkości, podejmował wysiłki w celu nagłośnienia zagrożeń płynących z wyścigu zbrojeń nuklearnych. Częściowy sukces odniósł wraz z podpisaniem w 1963 r. Traktatu o Zakazie Prób Nuklearnych. Uznawany w ZSRR za dysydenta o wyrotowych poglądach, utworzył w latach 70. komitet obrony praw człowieka i ofiar politycznych. W 1980 roku, po potępieniu inwazji sowieckiej w Afganistanie i wezwaniu do bojkotu olimpiady w Moskwie, został zesłany do miasta Gorki, gdzie przebywał w areszcie domowym do końca 1986 roku. W 1988 roku był jednym z inicjatorów powstania stowarzyszenia „Memoriał”. W 1975 r. jego dokonania zostały uhonorowane Pokojową Nagrodą Nobla.

w Cannes w 2011 r. na nośniku USB ukrytym w ciastku. Panahi zdobył międzynarodowe uznanie w 1995 r. filmem „Biały balonik”, uhonorowanym Złotą Kamerą na Festiwalu Filmowym w Cannes.

Obok głównych laureatów, którzy otrzymują wyróżnienia i 50 tys. euro, w finale Nagrody Sacharowa za rok 2012 znaleźli się również Aleś Białacki i Pussy Riot.

W ub. r. Nagroda Sacharowa (przyznana za rok 2011) trafiła do pię-

ciu aktywistów z pięciu krajów arabskich zaangażowanych w arabską wiosnę ludów. Ogłaszając decyzję o przyznaniu nagrody aktywistom arabskim, ówczesny przewodniczący Parlamentu Europejskiego, Jerzy Buzek powiedział: „Te osoby przyczyniły się do historycznych przeobrażeń zachodzących w świecie arabskim i nasza nagroda potwierdza solidarność Parlamentu Europejskiego oraz silne poparcie, jakiego im udzielamy

w walce o wolność, demokrację i zakończenie autorytarnych rządów [...] to także symboliczne wyróżnienie wszystkich walczących o godność, demokrację i prawa podstawowe w krajach arabskich i na całym świecie”.

Pierwszymi laureatami tej wyjątkowej nagrody byli Nelson Mandela oraz (pośmiertnie) ukraiński pisarz i dysydent Anatolij Marcenko. W kolejnych latach trafiła do działaczy z całego świata: Chin, Bangladeszu, Timoru Wschodniego, Kuby, Birmy, Argentyny. Otrzymali ją m.in. Ibrahim Rugowa, Kofi Annan, Aleksander Milinkiewicz, organizacje: ONZ, Memoriał, Reporterzy bez Granic czy ruchy społeczne, takie jak Matki z Plaza de Mayo czy Kobiety w Bieli. Kubanki dopiero miesiąc temu, 23 kwietnia 2013 r., mogły odebrać Nagrodę Sacharowa, którą Parlament Europejski przyznał im za 2005 r. Matki i córki więzionych kubańskich dysydentów swoje działania wzorowały na ruchu argentyńskich matek, którym odebrano dzieci w latach 70. za czasów rządów dyktatury wojskowej.

EP